

Rammer og korte skriveoppdrag som igangsetter

I denne ressursbanken gir vi eksempler på kreative småskrivingsoppgaver. Slike småskrivingsoppgaver benevnes gjerne med navn som *press-skriving* eller *tenkeskriving*, og felles elementer i disse oppgavene er at de er kreative, utforskende og uformelle. Det er et poeng at skriveoppdragene begrenses i tid til noen få minutter for at sensureringsmekanismer ikke skal stenge for idégenerering og kreativitet. Skriveoppgavene kan fungere som «isolerte oppvarmingsøvelser», eller de kan være et utgangspunkt for større skriveprosesser.

Finn en feil!

Innled aktiviteten ved å presentere fire påstander om deg selv, der tre av påstandene er sanne, mens en er usann. Be elevene om å gjette hvilken påstand som er usann. Påstandene kan gjerne presenteres på den interaktive tavlen i klasserommet, og eksemplene kan for eksempel være (gjerner også illustrert med bilder):

1. Jeg har spist larver i Thailand

Foto: Mikko Koponen, 2007

2. Jeg har hilst på kronprins Haakon Magnus

Foto: Kjetil Ree, 2012

3. Jeg har vært drillpike i skolekorpset

Foto: Bamble kommune, 2012

4. Jeg har syklet Trondheim-Oslo

Etterpå får elevene i oppdrag å skrive ned fire påstander om seg selv, der tre er sanne og en er usann. Elevene bytter påstander med en læringspartner og prøver å avsløre den falske påstanden. Læringspartneren avgjør deretter hvilken av de sanne påstandene han vil høre mer om, og elevene skriver ned historien bak denne påstanden.

Et barndomsminne

Be elevene om å lukke øynene og se for seg f.eks. *et sted, et klesplagg, en leke, et kosedyr, en venn* eller *en slektning* som de husker særlig godt fra da de var små. Velg hvilket stikkord elevene skal tenke på og instruer for eksempel slik: «Lukk øynene og tenk på en leke du hadde da du var liten. Bruk sansene og beskriv leken».

Navnet ditt

Be elevene fortelle historien om hvordan de fikk navnet sitt eller hvorfor de heter akkurat det de heter. Her kan lærerens egen historie kanskje fungere som inspirasjon? Dersom noen av elevene ikke har kjennskap til «historien» bak navnet sitt, kan de for eksempel finne ut hva navnet betyr og eventuelt dikte en historie rundt navnets betydning.

Skildring av en episode

Fortell elevene at de skal beskrive «en hendelse» som snart skal finne sted i klasserommet. De skal ikke begynne å skrive før du sier ifra. Deretter går du ut på gangen, og «hendelsen» starter idet du banker på døra og strener inn i klasserommet. Denne «hendelsen» kan utføres på ulike måter. Gå for eksempel over gulvet med et oppgitt kroppsspråk, før du setter deg tungt ned på en stol. Oppgaven som elevene så får, er å beskrive «hendelsen» de nettopp var vitne til.

Hva er det verdt å stå opp for?

Be elevene tenkeskrive omkring spørsmålet «Hva er det verdt å stå opp for?»

Det fine med dette spørsmålet er at det kan forstås på ulike måter og innbyr slik til ulike innfallsvinkler. Noen elever vil tolke spørsmålet helt konkret, altså hvorfor står man opp hver morgen, mens andre elever ser den overførte betydningen; hva er det verdt å stå opp for/kjempe for? Dersom elevene deler tekstene i etterkant av skriveøkten, vil sannsynligvis denne dobbeltheten komme til syne, og danne utgangspunkt for spennende samtaler i klasserommet.

Liknende skriveoppdrag kan være å skrive med utgangspunkt i enkeltord med dobbeltbetydning, som for eksempel: *løfte* eller *stige*. Slike småtekster kan også bygges ut eller inngå i lengre tekster.

«Jeg husker...»

Be elevene tenkeskrive setninger som alle begynner med «Jeg husker...». Elevene kan for eksempel oppfordres til å skrive omkring bestemte hendelser, steder, opplevelser de husker fra tidlige barneår, eller de kan få skrive helt fritt. Hvis de vil, kan de følge opp setningene med flere kommentarsetninger, men når ikke kommer på mer å skrive om minnet, starter en

bare en ny setning med «Jeg husker...» Læreren kan godt innlede med å vise noen eksempelsetninger:

Jeg husker den første sykkelen min. Den var rød, jeg var seks, og på jomfruturen kastet den meg over styret så deiset i bakken og slo ut min første tann. Drittsykkel.

Jeg husker at to pluss to er fire, men aldri svaret på sju ganger åtte.

Jeg husker at jeg glemte leksene i går. Jeg husker også at jeg ikke egentlig glemte dem, men heller ønsket å gjøre noe annet.

Jeg husker da broren min ble født.

Jeg husker ikke at jeg ble født, men jeg husker første gangen jeg slo fingeren med en hammer.

Jeg husker også første gang jeg falt ned på sykkelstanga. Jeg stoler ikke lenger på sykler.

Jeg husker da strømmen gikk på julaften fordi en koblingsboks i nabolaget hadde tatt fyr. Ribba var bare halvsteekt, pinnekjøttet trengte fortsatt mer tid, og potetene var enda ikke satt på. Ut på verandaen bar det. I 15 minus, iført polvotter, kjeledress og brodert kjøkkenforkle stod onkel og tvang svoren sprø på gassgrillen som ikke hadde vært brukt siden august. Inne satt vi andre i finstasen i det kraftige lyset av tre Petromax-lamper fra heimevernet og lærte gloser av onkel vi aldri hadde hørt før. Det var det året dressen lukta parafin gjennom hele romjula.

Jeg husker lukten av boller.

Det fine med å skrive mange setninger som alle begynner med «Jeg husker» og følge opp med det første en kommer på, er at en plutselig begynner å huske ting en kanskje ikke ellers hadde husket at en husker. Denne rammen er fin fordi den ikke stiller krav til de formelle aspektene ved skiving, men oppfordrer den kreative delen av hjernen til å generere mange ideer. Alternative formuleringer som kan gjentas er «Jeg er...», «Jeg vet at...», «Jeg ønsker...», «Jeg håper...», «Jeg hater...», «Jeg elsker...», «Jeg har...» og så videre.

Etter tenkeskrivingen kan elevene bearbeide tekstene sine videre, for eksempel etter modell av diktet «I remember» av Edward Montez. (Diktet kan lett søkes opp på internett.)

Skiving til musikk

La elevene lytte til klassisk instrumentell musikk mens de skriver. Be elevene press-skrive noe som passer til musikken. Det kan være en strøm av tanker og følelser, en skildring, en scene fra en fortelling eller noe helt annet. Blyanten eller tastene skal være i bevegelse hele tiden. Hvis elevene stopper opp, kan de enten bare gjenta det siste ordet de skrev til de kommer på mer å skrive, eller de kan begynne rett på en ny tekst.

Etter fem minutter kan øvelsen enten avsluttes, eller en kan sette på et nytt musikkstykke med en litt annen stemning, og la denne musikken påvirke elevenes tekster i en ny retning. Et alternativ til klassisk musikk kan være å søke på YouTube etter f.eks. inspirational/relaxing/epic/moody/creepy/uplifting/sad/angry instrumental music.

Skriv om en kjedelig situasjon

Be elevene se for seg en kjedelig situasjon de har vært i den siste uka. Be dem skrive om denne situasjonen på en måte som gjør at leseren får oppleve kjedsomheten.

Det fine med slike oppgaver er at det lar elevene skrive om noe de kan. Det at teksten skal formidle kjedsomhet kan ta bort litt av prestasjonspresset, og ofte vil de oppdage at det å skildre et kjedelig øyeblikk, gjør at de blir ganske kreative i beskrivelsen av alt som gjør situasjonen kjedelig. Dette kan igjen skape gode tekster som ofte ikke blir så kjedelige som de hadde tenkt.

Modelltekst som utgangspunkt for skriving

Ulike modelltekster kan egne seg godt som mønster eller som inspirasjon for skriving. «Sa mor»-diktene til Hal Sirowitz, gjendiktet til norsk av Erlend Loe i 2012, er gode utgangspunkt for å lede elevene gjennom en skriveprosess der de skal skape egne dikt. For eksempel kan diktet «Deformert finger» egne seg. (Boka finnes i bokhandler og på biblioteket. Flere av diktene, blant annet «Deformert finger», er også gjengitt i kommentarfeltet på <https://bokelskere.no/RandiA/boksamling/571566/>)

I det følgende gjengir vi et dikt som er inspirert av diktet «Deformert finger».

Sa treneren min

*Ikke tren vekter uten å ha spist godt først,
sa treneren min.*

*Du kan bli slapp, og ikke greie å løfte så mye
som du trodde du var i stand til. Da blir du liggende på benken
med vektstanga på brystkassa.*

*Stanga kommer til å synke ned i brystet ditt og brette alle ribbein,
så du ikke får puste og blir svimmel og blå i ansiktet.
Da må vi ringe brannvesenet.*

*Brannmennene kommer ikke til å kunne fjerne hele stanga,
men må bare skjære av vektene med vinkelsliper. Du vil alltid gå
med en bit av vektstanga i brystet, og vil aldri komme
gjennom sikkerhetskontrollen på flyplassen.*

*Og hvis du søker jobb, blir de nødt til å spørre om
hvorfor du ikke kan reise,
og hvorfor du står og sjangler og er blå i ansiktet,
og du blir nødt til å fortelle dem at du ikke hørte på treneren din,
men nektet å spise før du trente vekter,*

*og de vil tenke, han kommer nok til å nekte å spise
i lunsjpausene på jobben også,
og de vil avvise søknaden din.*

La elevene arbeide sammen to og to, og innled med å si at du skal lede dem gjennom et skriveforløp der de skal skrive sine egne «sa mor»-dikt. Les diktet høyt for klassen først. Gi deretter elevene korte og tidsbegrensa skriveoppdrag, slik vi skisserer i tabellen under. Ha diktet oppe på den interaktive tavla i klasserommet, og gi dem en instruks av gangen: «Nå har dere ett minutt til å bestemme dere for hvilken tilsynelatende ufarlig handling teksten deres skal advare mot.» «Bruk to minutter nå på å finne på en konsekvens av å ikke følge rådet, og skriv denne delen av diktet.» Og så videre.

Sa treneren min	Diktets struktur
<i>Ikke tren vekter uten å ha spist godt først, sa treneren min.</i>	1. Ikke gjør en tilsynelatende ufarlig handling, sa autoritetsperson
<i>Du kan bli slapp, og ikke greie å løfte så mye som du trodde du var i stand til. Da blir du liggende på benken med vektstanga på brystkassa.</i>	2. Konsekvens
<i>Stanga kommer til å synke ned i brystet ditt og brette alle ribbein, så du ikke får puste og blir svimmel og blå i ansiktet.</i>	3. Verre, overdreven konsekvens
<i>Da må vi ringe brannvesenet. Brannmennene kommer ikke til å kunne fjerne hele stanga, men må bare skjære av vektene med vinkelsliper. Du vil alltid gå med en bit av vektstanga i brystet, og vil aldri komme gjennom sikkerhetskontrollen på flyplassen.</i>	4. Ubehagelig og overdreven løsning
<i>Og hvis du søker jobb, blir de nødt til å spørre om hvorfor du ikke kan reise, og hvorfor du står og sjangler og er blå i ansiktet, og du blir nødt til å fortelle dem at du ikke hørte på treneren din, men nektet å spise før du trente vekter,</i>	5. Hvordan dette skaper problemer i framtiden eller i en ny situasjon
<i>og de vil tenke, han kommer nok til å nekte å spise i lunsjpausene på jobben også, og de vil avvise søknaden din.</i>	6. Ubehagelige og sørgelige følger
	7. Lag en passende tittel

Her er to elevtekster fra vg1 som er blitt til på denne måten:

Ikke ta kjørs fra dverste hulle, Sa Bestemor.
Dukan seli og falle, kanskje brette alle ben og bli helt
gele!

Vi blir nødt til å fjerne alle ~~de~~ bena i kroppen din og
skrape deg bort fra gulvet.
Da blir det vanskelig å spise masse kjøles,
og Blomkålssuppe resten av livet blir ikke helt det samme.

"Ikke still som presidentkandidat" sa far, som kun
gø meg et lite lån på en million dollar.

Du kommer til å ødelegge Amerika
og med Amerika, også verden, Da blir ikke
Merkul glad.

Om du noen gang blir president er du nødt
til å forklare dine barn om hvordan du
ødele verden. Da du bygde en tur rundt
Mexico og øngret Sørkula havet.
Da blir du ikke sitavalt.

«D-dikt» fra diktsamlingen *Alfabet* av Inger Christensen

Diktsamlingen *Alfabet* av Inger Christensen er i seg selv et glimrende eksempel på at regler og struktur forløser kreativitet. Som tittelen viser, er samlingen bygd opp etter alfabetet. Hvert vers i diktet åpner med et ord som begynner på bokstavene i alfabetet, fra A til N. Diktsamlingen er strukturert etter Fibonacci-tallene, slik at hvert dikt består av like mange verselinjer som de to forrige diktene til sammen. Dette er også årsaken til at samlingen stopper etter bokstaven N og ikke fortsetter til Å: Dette diktet ville i tilfellet blitt på hele 831 985 verselinjer og hele samlingen ville blitt på om lag 60 000 sider.

Duene finnes; drømmerne, dukkene
dreperne finnes; duene, duene;
dis, dioksin og dagene; dagene
finnes; dagene døden; og diktene
finnes; diktene, dagene, døden

Inger Christensen (1981)

I dette eksempelet viser vi et utdrag fra diktet på bokstaven D. Denne modellteksten kan inspirere til å leke seg med språket og språklige virkemidler som gjentakelse, rytme og pauser. Innled gjerne arbeidet med en klasseromssamtale der det kan stilles spørsmål som: *Hva er slående med dette diktet? (Bokstaven D). Hvilke ordklasser finnes i dette diktet? (Substantiv). Finner vi noen verb? (Hvilket verb?). Hva kan vi si om tegnsettingen i diktet? (Komma, semikolon). Hva kan vi si om linjedelingen i diktet?*

Deretter kan elevene skrive et dikt med sin egen forbokstav som utgangspunkt. Elevene kan gjerne oppfordres til å bruke kun ett verb og virkemidler som gjentakelser og pausetegn.

Under ser dere eksempel på to elevtekster som ble skrevet etter dette oppdraget. Elevene fikk 20 minutter til å skrive tekstene.

Lise:

*Latteren hopper; livet, lysten
loppene hopper; latteren, latteren
lys, lydene og løgngen; løgngen
hopper; løgngen, livet; og læren
hopper; læren, løgngen, livet*

Snorre:

*Snøen kommer; solen, saltet
siklerene kommer; snøen, snøen
sukker, snop, og satan; satan
kommer satan spytt; og sanden
kommer; sanden, satan, spytt*

Seksordsnovelle og twitternovelle

Seksordsnovellen og twitternovellen er eksempler på kreative skriveoppdrag der antall ord eller antall tegn er rammen som elevene må forholde seg til.

Seksordsnovellen forteller en historie innenfor rammen av seks ord: "For sale: baby shoes, never worn." Det er selvfølgelig fullt mulig å gi elevene en litt løsere ramme på f.eks. ti eller femten ord til å begynne med, og redusere antall ord etter hvert som de blir vant til oppgaven.

Twitternoveller forteller en historie innenfor rammene av 140 tegn:

*Rommet hennar lyser av sms. Ho kan telje 22 stavefeil på fem meldingar.
Bodskapen er likevel klar: Verdast største idiot (14) har slått opp.*

Frode Grytten, 2012

Forslag til hvordan læreren kan lede elevene gjennom en kreativ idémyldringsfase

Et bilde kan også brukes som utgangspunkt for en kreativ skriveprosess. Her viser vi hvordan læreren kan gi elevene korte, tidsbegrensede skriveoppdrag som igangsettere. Elevene deler småskrivningstekstene med hverandre, noe som kan generere flere ideer for den enkelte.

1.	Skann bildet med øynene: «Jeg kan se ...» • Friskrivning i to-tre minutter• Del med en læringspartner• Del (eventuelt) med hele klassen
2.	Skann bildet med ørene: «Jeg kan høre ...» • Friskrivning i to-tre minutter• Del med en læringspartner• Del (eventuelt) med hele klassen
3.	Skann bildet med nesen: «Jeg kan lukte ...» • Friskrivning i to-tre minutter• Del med en læringspartner• Del (eventuelt) med hele klassen
4.	Karakter- og innholdsbygging: • Hvem observerer den mørke gaten eller den mørke skogen?• Hva gjør personen(e) der?• Hva skjedde før bildet ble tatt?• Hva skjer etterpå?
5.	Skriv en lengre tekst: Til slutt kan elevene skrive en lengre tekst, som for eksempel en innledning eller ei fortelling, ut ifra småskrivningstekstene de allerede har skrevet.

Flere ressurser

Det finnes mange gode ressurser hvis en er på jakt etter flere småskrivingsoppgaver. Et flott sted å begynne er boka «Velkommen til språket» av forfatterne Gro Dahle og Kjersti Wold fra 2005. Boka har undertittelen «Skriveøvelser for lærere, elever og andre skrivelystne» og inneholder en verktøykasse av nyttige skriveverktøy, skriveleker og praktiske oppgaver. Et eksempel på en oppgave fra boka er denne:

Først ber læreren elevene om å se for seg et rom. De får så noen få minutter på å pressskrive der de skal beskrive rommet. Deretter ber læreren elevene skrive i noen minutter til der de skal beskrive et møbel eller en gjenstand i rommet. Den neste oppgaven er å se for seg en person som kommer inn i rommet, for eksempel en kjendis eller noen elevene kjenner. Til sist skal eleven beskrive en ny person som kommer inn i rommet.

Oppgaven kan utvides eller endres som læreren måtte ønske. Kanskje er det lettere for elevene hvis læreren foreslår stedet som skal beskrives? Kanskje er det et dyr som skal beskrives i stedet for en gjenstand? Kanskje skal elevene skrive inn en interessekonflikt eller en ordveksling mellom de to personene som kommer inn? Her er det bare fantasien som setter grenser.

Denne oppgaven kan danne reisverket til en fortelling som elevene så skal skrive videre på, eller det kan bare være en nyttig liten småskriveoppgave som har som mål å få kreativiteten i gang før elevene skal i gang med en annen kreativ prosess.

Her finner du noen relevante ressurser om kreativ skrijving fra Skrivesenteret sine hjemmesider:

<http://www.skrivesenteret.no/ressurser/skriving-av-mikrotekstar-i-norsk/>

<http://www.skrivesenteret.no/ressurser/kreativ-tekst-pa-norskeksamen/>